

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 51 (4–2016)

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2016

УДК 330-339; 321.7; 159.9
ББК 65.9(4УКР)29-2я43
М58

Редакційна колегія

Курко М. Н., д-р юрид. наук, проф. — головний редактор
Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — заступник головного редактора
Ігнатченко А. А., канд. техн. наук — відповідальний редактор

Політичні науки

Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф., Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф., Бідзюра І. П., д-р політ. наук, Варзар І. М., д-р політ. наук, проф., Воронін В. М., д-р іст. наук, Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф., Мелков Ю. О., д-р філос. наук, доц., Отрешко Н. Б., д-р соціол. наук, доц., Перегуда Є. В., д-р політ. наук, проф. Піляєв І. С., д-р політ. наук, Попов В. Ж., д-р іст. наук, проф.

Юридичні науки

Ануфрієв М. І., д-р юрид. наук, доц., Бандурка О. О., д-р юрид. наук, проф., Бородін І. Л., д-р юрид. наук, проф., Джунь В. В., д-р юрид. наук, проф., Заросило В. О., д-р юрид. наук, проф., Ковальчук А. Ю., канд. юрид. наук, доц., Корнієнко М. І., канд. юрид. наук, проф., Курко М. Н., д-р юрид. наук, проф., Лисенко С. О., канд. юрид. наук, доц., Литвиненко В. І., д-р юрид. наук, доц., Матвеев П. С., д-р юрид. наук, доц., Муравйов К. В., канд. юрид. наук,

доц., Подоляка А. М., д-р юрид. наук, проф., Христинченко Н. П., д-р юрид. наук, доц., Юлдашев О. Х., д-р юрид. наук, проф.

Економічні науки

Баєва О. В., д-р біол. наук, проф., Бойченко Е. Б., д-р екон. наук, доц., Дмитренко Г. А., д-р екон. наук, проф., Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., Куроченко О. В., д-р екон. наук, проф., Пила В. І., д-р екон. наук, проф., Радзівеський О. І., д-р екон. наук, ст. наук. співроб., Романова Л. В., д-р екон. наук, проф., Сафонова В. Є., д-р екон. наук, доц., Федоренко В. Г., д-р екон. наук, проф., Швець В. Я., д-р екон. наук, проф., Шостак Л. Б., д-р екон. наук, проф.

Педагогічні та психологічні науки

Анісімов М. В., д-р пед. наук, проф., Грись А. М., д-р психол. наук, проф., Гуменникова Т. Р., д-р пед. наук, доц., Добрянський І. А., д-р пед. наук, проф., Коляденко Н. В., д-р мед. наук, доц., Кучерявий О. Г., д-р пед. наук, проф., Лігоцький А. О., д-р пед. наук, проф., Рижиков В. С., д-р пед. наук, доц., Синьов В. М., д-р пед. наук, проф., Шопша О. Л., канд. психол. наук, доц.

Рекомендовано до друку Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 13 від 28 грудня 2016 р.)

Міжрегіональна Академія управління персоналом.

М58 Наукові праці МАУП / редкол.: М. Н. Курко (голов. ред.) [та ін.]. — К. : МАУП, 2001. — Вип. 51 (4–2016). — К. : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2016. — 192 с.: іл. — Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які займаються проблемами розвитку політології, права і економіки.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток науки в Україні.

Збірник “Наукові праці МАУП” за наказом Міністерства освіти і науки України від 09.03.16 № 241 визнано як фахове видання з політичних наук (дата включення 26.05.10), юридичних наук (дата включення 31.05.11), економічних наук (дата включення 21.11.13).

ББК 65.9(4УКР)29-2я43+67.9(4УКР)я43

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2016
© ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2016

ЗМІСТ

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ	5	Посох О. С. Інформатизація торговельної діяльності та її вплив на роботу супермаркетів	74
Бондар Ю. В. “Хто керує минулим, той керує майбутнім...”	5	Осовський К. В. Правове регулювання державного санітарно-епідеміологічного нагляду та його роль у сфері охорони здоров'я	78
Дікарев О. І. Історико-психологічний наратив у політогемності елітарної свідомості	15	ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ	84
Колісниченко Р. М. Структурні особливості глобалістичної свідомості	25	Бойченко Е. Б., Васильчук Н. О. Діагностика кадрового забезпечення підприємств житлово-комунального господарства	84
Колпаков В. М. Проблема політики і стратегії освіти	32	Романова Л. В. Роль маркетингу в мотивації економічної діяльності підприємств машинобудування	91
Martyshyn D. S. Social issues of christian life in social thought of the Ukrainian Orthodox Church: problem statement	37	Сафонова В. Є. Управління інноваційним розвитком промислових підприємств	97
Benson S. R. Globalized islamic holy terrorism: factors & motivations	44	Бовш Л. А. Імперативи розвитку медичного туризму в Україні	108
Азіма Фаді Роль держави у розвитку творчості молодого покоління	50	Заяць Г. С. Людський потенціал соціальної сфери села: динаміка змін	118
ЮРИДИЧНІ НАУКИ	55	Комарніцький І. О. Застосування засобів нейромаркетингу в діяльності готельних підприємств	122
Білоус А. О., Пастернак А. О. Специфіка порушення прав людини в умовах військових конфліктів: постановчо-концептуальний характер і особливості	55	Мушкин И. М. Интегрирование системы управления безопасностью предприятия в корпоративную систему	127
Хатнюк Н. С. Податковий обов'язок платника податків та держава: правовий взаємозв'язок	59	Скиба Г. І., Беженар І. М. Аспекти економічної безпеки аграрного підприємництва	132
Кожем'яка І. В. Передумови формування та генезис адміністративно-правового забезпечення екологічної безпеки в Чорнобильській зоні відчуження	66	Хижняк В. О. Дотримання прав споживачів та підвищення соціальної відповідальності бізнесу	139

Падун Н. П. Парадигмальний розвиток мотиваційних факторів трудової діяльності та сучасних теорій управління персоналом	143	практичного використання інтерактивних освітніх технологій у системі вищої освіти	168
Савченко Є. О. Державне регулювання інноваційної діяльності	146	АКАДЕМІЧНЕ ЕСЕ	174
Таневски Д. Д. Перспективи и тенденции развития международного туризма	151	Ігнатченко А. А. Академічне есе як жанр наукової публіцистики	174
ПЕДАГОГІЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ	156	Бідзюра І. П., Бідзюра О. І. Державно-церковні відносини, свобода совісті і віросповідальна політика в сучасній Україні	177
Вакхов І. S. Teoretical foundations of the university policultural education	156	Нельга Т. О. Культура вільного часу та можливість задоволення культурно-дозвіллевих потреб у сучасній Україні	179
Григор'єва М. І. Процес довузівської освіти як важливий етап системи підготовки майбутніх менеджерів	161	Гончаренко Є. Ю. Лексико-стилістичний аспект формування вербального концепту “резюме” німецькою мовою	182
Кметик С. В., Білоус А. О. Методологічні та технолого-організаційні засади		ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	187

УДК 378.1

I. S. БАКHOV

Interregional Academy of Personnel Management, the city of Kyiv

THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE UNIVERSITY POLICULTURAL EDUCATION

Наукові праці МАУП, 2016, вип. 51(4), с. 156–160

Justification of pedagogical principles and functions of the university multicultural education is proved to be relevant due to modern globalization processes. Analysis of the areas of multicultural education with an emphasis on enhancing the role of universities in the development of multicultural education is presented in the article. The connection of multicultural education with the problem of learning a language has been proved in the article as a prerequisite for attracting the values of world cultures.

Multicultural education is a relatively new branch of scientific knowledge, which attracts not only professionals but also the wider public, because it is rather adequate educational response to such pressing problems of the modern world as globalization, interpersonal, intergroup and interethnic conflicts, various discriminatory phenomenon class, political and religious controversy. The development of this direction of modern pedagogy and educational practice is due to the very essence of democratization and humanization of modern life, the desire to create a society in which are cultivated an attitude of respect to personality, the protection of the dignity and rights of every person [1].

Multicultural education is a democratic teaching reaction and the response multicultural and multi-ethnic societies, one of the priority and urgent educational problems facing the world civilization.

Multicultural pedagogy can be considered one of the main tools for overcoming the crisis in education and training that promotes harmonization of the relations among different civilizations and cultures.

The essence of multicultural education consists in the dominance of the cognitive nature of the activity. In pedagogy and psychology activities are considered the leading means of forming a human. If activities include, for example, those highlighted by the Russian scientist M. Kagan – transforming, communicative, cognitive, value-oriented, artistic, it can be argued that the mastery of all these species is a precondition of the comprehensive personality development [5, 307–308].

The system of values of the social subject may contain different values:

- sense-vital (notions of good and evil, happiness, purpose and meaning of life);

- universal (life, health, personal safety, well-being, family, relatives, education, law and order);
- public recognition (hard work, social status etc.);
- interpersonal communication (honesty, selflessness, kindness);
- democratic values (freedom of speech, conscience, national sovereignty, and so on).

Axiological attitude is a necessary component in the formation of value orientation, activities and relationships that are expressed in the axiological setting. And the values directive is the acts a kind of anticipatory program of activities and communication related to the choice of activity and communication options. Values directives are elaborated by the society in the socio-historical activity, transmitted to individuals and future generations in the process of socialization, training and education.

Under conditions of economical and political integration an increasingly more important is the problem of preserving national specificities, including in education. Multicultural education is designed to support the diversity of large and small nations in the context of globalization of the modern world. It is a means of preservation and development of ethnic cultures, involving their values in the education and training practice, thus to address the pressing issues of pedagogy.

Commitment and interest in multicultural education is caused by the expansion of international cooperation, strengthening of the fight of ethnic and racial minorities for their rights in societies with a multi-ethnic composition.

In the world of pedagogy is being developed the overall strategy of multicultural education. The report of the International Commission on Education of UNESCO in 1997 stressed that education and training should contribute on the one hand that the individual himself would be aware of his/her roots and origins, thus could determine his/her place in the modern world, on the other hand need to cultivate his/her respect for other cultures [3]. The paper emphasizes on the dual problem, which involves younger generation in mastering of cultural treasures of their

own people, education and respect for cultural values of other nationalities.

Countries in which one way or another is anticipated the multicultural education policy, can be divided into several groups:

- countries with ancient historical and deep national and cultural differences (Spain, India, Russia, et al.);
- countries which became multicultural due to their historical past of colonial metropolises (UK, France, Netherlands, Spain);
- countries which became multicultural as a result of voluntary and forced immigration process (US, Canada, Australia).

Multicultural education of the world leading developing countries in the following areas:

- pedagogical support of ethnic minorities;
- bilingual education;
- multicultural education in conjunction with measures against ethnocentrism.

In line with these directions were created special educational programs.

The ideology of ethnocentrism, nationalism and racism is a substantial threat to multicultural education [1]. German scientist F. Mitter, former president of the World Council of Comparative Education, at Teachers Symposium in Tokyo in 1993 suggested that this ideology primarily afflicts the right to education and training of ethnic minorities [2].

Multicultural education is based on several pedagogical *principles*:

- training human dignity and high moral qualities;
- training for coexistence of different social groups, races, religions, ethnic groups;
- building tolerance, readiness for mutual cooperation.

The *functions* of multicultural education include:

- forming ideas about cultural diversity and their relationship;
- awareness of the importance of cultural diversity for personal self-actualization;
- forming positive attitudes towards cultural differences;
- developing skills of media interaction of different cultures on the basis of tolerance and understanding.

Multicultural education faces three groups of objectives that can identify as concepts of “pluralism,” “equality,” “union”:

- respect and preservation of cultural diversity;
- support of equal rights to education and training;
- formation and development in the spirit of national, political, economic, spiritual values.

Thus, the content of multicultural education is built on the following guidelines:

- socio-cultural identification;
- development of system concepts and ideas about multicultural environment;
- training positive attitudes towards cultural environment;
- development of social communication skills.

In this context, problem of multicultural education is becoming an essential one. One of the main ways of such organization is the proper study of various disciplines. Availability of the multicultural component in educational disciplines can solve twofold: to stimulate pupils' interest in new knowledge and simultaneously offer different perspectives on the world.

Bilingual and multilingual education remains leading in this respect. Special attention is paid to the cultural orientation of humanities in general. Scientists rightly argue that learning foreign languages is not only communication, but also allows you to take up different ways of thinking and behavior.

It can be obviously argued that in the multicultural education hardly are proposed any original pedagogical forms and methods: are used traditional active methods that have proven effectiveness and found recognition in pedagogy, like a dialogue, discussion, simulations, role plays, reflective methods. Similar methods are appropriate to apply considering the goals, functions, content of multicultural education [7].

For example, in the social and cultural identification of a personality more effective are historical narratives, studying manners and etiquette; in the development of multiculturalism concepts are effective lectures, heuristic conver-

sation; and a dialogue effective is effective in the development of intercultural skills.

Multiculturalism problems are solved both within the school system and in the continuous training and education. Multicultural education has affected primarily students of secondary schools. But awareness of the need for its large-scale implementation in higher education is growing.

University education at the beginning of the XXI century is a synthesis of knowledge of multicultural characteristics (quality). The specifics of the university education are that education is not monocultural, it is multicultural. Multicultural education reflects specific multicultural reality. University broadcasts more than one culture, and its peculiarity is that it translates the multicultural reality of the individual making personality ascent to cultural values [1; 6].

One of the conditions of multiculturalism in higher education is the consideration of racial and ethnic diversity and differences in student composition. Multicultural education in higher education should be aimed at creating conditions for overcoming barriers in communication and normal development of students from different ethnic and cultural groups, and establishing humanitarian relations between them as an important condition for human progress.

Multicultural aspect of education is a communication aspect, that involves the formation of communicative ability; language level that contributes to the definition of national cultural specificity of the native speaker verbal behavior in the process of intercultural communication, communication is based on the social, historical and social factors in the language and language world change; informational process of accumulation and processing of linguistic information associated with the means of preserving knowledge, information availability, mental representation, system ordering. This aspect is used to simulate the transmission of language and other substantial material through information channels, including a computer [8].

Increasingly is distributed the view of education as the intrinsic value that promotes self-actualization in culture, and which increases the proportion of human, cultural and intercultural

meanings in modern civilization. Information civilization doubles the real world, and the ability to control the world media is the condition of the individual self-realization. As noted by L. Barsalou, this way people learn new things in this world, and as the world is constantly changing, human knowledge should have a form that can quickly adapts to these changes, the basic unit of transfer and storage must be sufficiently flexible and mobile [9, 10].

The problem of multicultural education is naturally closely related to the problem of language, as people are born in a certain language environment of the certain culture, and mastering language skills is the ability to use the values of culture. Language is not only a means of communication and expression thoughts, but it is also a means of accumulating knowledge of the culture. Language reflects the experience of the people, its history, its material and spiritual culture. It promotes accession to the achievement of national and universal culture, realizing themselves as members of the international community.

According to Leo Weisgerber, language serves as the foundation of human existence and is connected to all life forms of the individual and linguistic community, therefore, accordingly, there are three main areas of the relationship between language and general culture [4]:

- language impact on linguistic similarities and results this action;
- the impact of community and culture on the language;
- development parallels between language and other cultural events.

The researcher believes that these interactions occur in three main areas: in the language area as a form of knowledge, and form of learning knowledge; in the linguistic community and other major forms of community; in language area and material culture [5].

Foreign languages are a constituent component of the university education as a part of the multicultural education, which create communication, information, dialogue, and value-exchange field of cultures.

Multicultural education in the context of the university education system implies the exist-

ence of two parties, it has two faces: the outer face, providing conditions — human resources, programs, plans, information and material security training, and the second, inner bordering, that provides a result in personality development in the university education system; in this case, we mean polycultural education of a person, we understand as a particular step in draw a human to culture, which is characterized by a distinct integrity level of several structural components.

In the multicultural reality, where people contact, belonging to different lingvo-cultural communities, mutual interpenetration of cultures and leads to acculturation of the society members that combine in their minds different cultures oriented to another person, inclined to dialogue with him. Teaching language combined with familiarity with cultural and social values, can and should serve as a powerful tool for mutual understanding between peoples. Formation of linguistic competence and culture-oriented linguistics competence, a value in enriching one' own culture as a whole, communication culture, speech and mental activity.

References

1. *Bakhov I. S. Multicultural education of the U.S. in fundamental legislative acts / I. S. Bakhov // World Applied Sciences Journal. — 2013. — № 27 (Education, Law, Economics, Language and Communication). — P. 28–31.*
2. *Comparative Education: The Dialectic of the Global and the Local // World Council of Comparative Education Society of Asia (CESA) in Tokyo, 1996. — Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2007.*
3. *Learning together throughout our lives // Discussion kit on the Report to UNESCO of the International Commission on Education for the 21st Century. — Canadian Commission for UNESCO, 1997.*
4. *Weisgerber Leo. Zur Grundlegung der ganzheit Spachauffassung: Aufsätze 1925–1933 / Leo Weisgerber, Helmut Gipper; herausgegeben von Helmut Gipper. — Düsseldorf: Pädagogischer Verlag Schwann, 1964.*
5. *Каган М. С. Человеческая деятельность (Опыт системного анализа) / М. С. Каган. — Москва: Изд-во полит. лит., 1974. — 331 с.*
6. *Леонтьев А. А. Методика обучения профессиональной коммуникации на иностранном языке на базе современных технологий / А. А. Леонтьев //*

Вестн. Рос. гуманит. науч. фонда. — 1998. — № 3. — С. 205–209.

7. Тайчинов М. Г. Развитие национального образования в поликультурном, многонациональном обществе / М. Г. Тайчинов. — Москва: Педагогика, 2008. — № 2.

8. Тарроу Н. Язык, межкультурализм и права человека / Н. Тарроу // Перспективы. — 2003. — № 4. — С. 107–135.

9. Barsalou L. W. Frames, concepts, and conceptual fields / eds. A. Lehrer. E. Kittay // Frames, fields and contrasts: New Essays in Semantic and Lexical organization. — Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum and Associates, 1992. — P. 21–74.

10. Barsalou Lawrence. The Situated Nature of Concepts / Lawrence Barsalou, Yen Wenchi // American Journal of Psychology. — 2006. — Vol. 119. — № 3. — P. 349–384.

In the context of justification pedagogical principles and functions of the university multicultural education trends analysis of multicultural education is given, the importance of the role of universities in the development of multicultural education is accented. It defines connection of multicultural education to the problem of learning language as precondition for attracting to cultural values.

У контексті обґрунтування педагогічних принципів і функцій університетської полікультурної освіти наведено аналіз напрямів розвитку полікультурної освіти, акцентовано увагу на значущості ролі університетів у становленні полікультурної освіти. Відзначено зв'язок полікультурної освіти з проблемою вивчення мови як передумови залучення до цінностей культур.

В контексте обоснования педагогических принципов и функций университетского поликультурного образования приведен анализ направлений развития поликультурного образования, акцентировано внимание на значимости роли университетов в становлении поликультурного образования. Отмечена связь поликультурного образования с проблемой изучения языка как предпосылки привлечения к ценностям культур.

Надійшла 27 вересня 2016 р.

ПРОЦЕС ДОВУЗІВСЬКОЇ ОСВІТИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕТАП СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

Наукові праці МАУП, 2016, вип. 51(4), с. 161–167

Дослідження спрямоване на пошук теоретичного обґрунтування концепції довузівської освіти як етапу загальної системи професійної підготовки майбутніх менеджерів, а також визначення подальших його перспектив через виявлення позитивних напрямів і методів, що можуть бути використані у вітчизняній системі професійної орієнтації учнів, враховуючи досвід профорієнтаційної діяльності зарубіжних країн.

У світовій економіці практично доведено, що основним фактором будь-якого виробництва є саме людські ресурси, починаючи з рядових працівників та закінчуючи топ-менеджерами. “Усі господарські операції, — писав Л. Якокка, — можна в кінцевому підсумку звести до позначення трьома словами: люди, продукт, прибуток. На першому місці стоять люди. Якщо у вас немає надійної команди, то з решти факторів мало що вдасться зробити” [12].

Прогресуючі зміни економіки та суворі конкуренція вимагають від менеджерів зваженого і дієвого управління, націленого на виконання важких виробничих завдань, упровадження організаційних змін, нових технологій тощо. В умовах розвитку сучасних економічних відносин в Україні одним з вирішальних моментів, що забезпечують цей процес, важливою суспільною необхідністю стає підготовка управлінських кадрів: керуючих компаніями, корпораціями, директорів великих фірм, а також менеджерів начальної та середньої ланки управління.

Створення єдиної системи підготовки фахівців відповідної кваліфікації в нашій країні — найважливіше завдання, вирішення якого потребує комплексного, безперервного, послідовного процесу. А це пошуково-твор-

ча робота з розвитку дієвих форм поєднання професійної орієнтації як важливого елемента довузівської підготовки, навчального процесу майбутніх менеджерів у вищому навчальному закладі та практичного навчання як аспекту післявузівської підготовки. Зараз, тільки застосовуючи системність професійної підготовки майбутніх менеджерів, можливо досягти поліпшення процесу фахової освіти кадрів управління.

Внаслідок цього навчальний процес підготовки майбутніх фахівців з менеджменту вимагає безперервної модернізації, цим і обґрунтовується актуальність теми дослідження.

Вивчаючи підсумки останніх досягнень організації профорієнтаційної роботи, маємо визнати, що проблема становлення системи освіти і професійної орієнтації молоді в Україні постає в центрі інтересу передових дослідників, зокрема, розглядаються такі аспекти, як: освітні системи Німеччини, Англії, США і Японії в контексті становлення європейської інтеграції (Н. Абашкіна, М. Вискребенцева, С. Сисоєва) [2; 4; 10]; компетентна орієнтація студентів у Великобританії, Франції та Сполучених Штатів Америки (Н. Балацька, С. Гриншпун, О. Калитка, Н. Костенко, С. Різниченко, Л. Турчина) [3; 5–9; 11].

Довузівська підготовка майбутніх менеджерів на сьогодні стає необхідною складовою системи неперервного процесу професійної освіти співробітників управління — першою із тих наукових проблем, увага до якої помітно посилюється. Це визначається такими обставинами.

1. Аспекти сучасного економічного мислення і професійного рівня населення, як значні складові переходу України від адміністративно-розпорядчої системи до саморегульованої, цивілізованої ринкової економіки і підвищення загального добробуту.

2. Створення системи сучасних соціальних цінностей (політичних, ідейних, духовно-культурних, релігійних тощо). Власне те, що вирішальним чином залежить не тільки від загальноосвітньої професійної підготовки фахівців, а й від спільного значення їх культури та вихованості. Це можливість повному підійти до проблеми підготовки особистості щодо професійного самовизначення, повною мірою враховуючи інтереси особистості й країни.

3. Особливу значущість проблема довузівської освіти має через реформування усієї системи професійної підготовки молоді, яка враховує удосконалення роботи вищих навчальних закладів та їх високоякісне оновлення. Відповідно до постанови Верховної Ради України щодо вищої школи, зокрема, Закону України “Про освіту” вища освіта повинна бути спрямована на інтереси соціально-економічного розвитку та потреби сучасного ринку праці.

4. Потреба вивчення умов підготовки абітурієнтів управлінських факультетів обґрунтована тим, власне, що ступінь довузівської освіти майбутніх студентів економічного та підприємницького напрямку не відповідає сьогоднішнім вимогам, а намічені дії щодо базисної економічної підготовки на рівні середньої школи впроваджуються в життя надзвичайно повільно через конкретні підстави (відсутність вчителів, підручників, програм тощо). Також не вирішує проблеми присутність невеликої кількості економічних класів у загальноосвітніх школах та ліцеях. Не менш сумні обставини щодо

базисної (початкової) освіти з менеджменту.

5. Довузівська економічна підготовка постає актуальним науковим завданням у поєднанні з профорієнтаційною роботою, критерії щодо якої останніми роками помітно підвищуються, що визначено у прийнятій Кабінетом Міністрів України “Конвенції державної системи професійної орієнтації населення”.

Підвищення загального рівня освіти населення і передусім молоді, розробка та реалізація докорінно нових підходів щодо професійної підготовки фахівців — одне з ключових умов вдалого вирішення зазначених завдань. На жаль, така робота тільки починається і зачіпає поки студентську молодь найменшою мірою. Нині профорієнтаційна робота у більшості вишів України зведена до: реклами освітніх послуг у ЗМІ та на телебаченні; організації Днів відкритих дверей; участі у виставках освітньої діяльності ВНЗ; підготовки до друку рекламних матеріалів про інститут; консультування абітурієнтів щодо умов навчання у виші. Довузівська підготовка учнів здійснюється у вищому навчальному закладі тільки з тих дисциплін, з яких проводиться зовнішнє незалежне тестування, результатів якого потребує даний ВНЗ.

З цього випливає наступне завдання, що стоїть перед процесом відбору змісту освіти для підготовки фахівців у галузі менеджменту в Україні — необхідність вивчення різних напрямів і рівнів профорієнтаційної роботи. Саме тому нами розглянуто та проаналізовано особливості профорієнтаційної роботи та довузівської підготовки в зарубіжних країнах, які мають показову систему освіти, підпорядковану сучасним професійним вимогам.

У Великобританії накопичений багаторічний досвід раціональної профорієнтаційної діяльності. Тут право починати професійне навчання мають підлітки з 14 років. Оскільки таке навчання проводиться не тільки в професійних коледжах, а й в об'єднаних школах, центрах професійної підготовки на виробництві та центрах зайнятості, отримати відповідну підготовку можуть і ті, хто вирішив продовжувати загальну академічну освіту.

Передбачається, що після закінчення професійного курсу учень повинен вміти виконувати роботу на другому рівні професійної компетентності, тобто “самостійно і відповідально”.

Починаючи з 1986 року, при схваленні уряду Великобританії, була поставлена задача організувати хоча б одне міні-підприємство при кожній школі. Учні визначають вид виробленої продукції або послуг, що надаються, проводять маркетинг, здійснюють продаж. Така діяльність допомагає визначити і розвинути свої інтереси і схильності, придбати підприємницькі навички в малому бізнесі, навчитися покладатися на себе, проявляти ініціативність і відповідальність у різноманітних життєвих і трудових ситуаціях. Шкільна профорієнтація є складовою профорієнтаційної системи Великобританії, яка має комплексний науково обґрунтований характер, становить єдиний і безперервний процес, що починається на ранніх етапах шкільного навчання і триває протягом усього періоду перебування дитини в школі, а також у “перехідний період” від закінчення школи до вступу до ВНЗ або на роботу [3; 8].

У Франції суть профорієнтації полягає в тому, щоб виховати у молоді “здатність робити вибір”, включаючи вміння враховувати всі об’єктивні і суб’єктивні чинники, що впливають на нього. Тому однією з основних характеристик даної системи є її інформаційна спрямованість. Зокрема, велика увага, особливо на ранніх етапах (I–V класи), приділяється всебічному вивченню індивідуальних особливостей кожного учня, виявленню переважаючих у нього інтересів і уподобань. Отримані, в результаті спостережень і тестування, дані заносяться в особисте досьє учня, яке є обов’язковим поданням при вступі до чергового навчального закладу. Заповненням досьє займається класний керівник, що входить спільно зі шкільним психологом і радником центру інформації і профорієнтації до складу ради класу, яка створюється безпосередньо з метою профорієнтаційної роботи центром інформації і профорієнтації. По країні налічується понад 500 таких центрів. Крім безпосередньої роботи зі школярами, центри

займаються обробкою і організацією подачі інформації щодо змісту професій, їхніх вимог до людини, стану ринку праці. Це дає змогу раднику центру надавати школярам справді якісну інформацію в обсязі, необхідному для здійснення адекватного професійного вибору. Одним із ключових напрямів діяльності як радників, так і шкільних психологів і класних керівників у рамках професійної орієнтації у Франції є встановлення і підтримання зв’язку з сім’єю. Так, класний керівник, зібравши певні дані про зміну інтересів щодо того чи іншого виду діяльності, прояву здібностей учнів та їхніх професійних планів на майбутнє, запрошує батьків для обговорення майбутнього їхніх дітей [4; 10].

У Німеччині існує власна функціональна модель взаємодії ринку праці та системи освіти. Після закінчення початкової школи учні розподіляються на класи з більш вузькопрофільних напрямів згідно з їхніми особистими здібностями. Особливість організації профорієнтаційної роботи в країні полягає в тому, що кожна дитина заповнює робочий зошит, де надається загальна інформація про сім’ю, особистісні інтереси, схильності, підготовчий вибір професії. Робочий зошит спільно з додатковою інформацією щодо успішності і висновків тестових випробувань вважається ґрунтом для профконсультаційної роботи.

У Німеччині існує кілька способів вирішення проблеми профорієнтації. Один такий спосіб походить від історичної традиції, коли для проникнення в цехову корпорацію претендент зобов’язаний був тривалий час виконувати функції помічника майстра, тобто проходити своєрідний курс практичного навчання. Державі така схема дуже вигідна, адже вона майже нічого не витрачає на виробниче навчання. Крім того, вона дає можливість відносно рівномірно розподілити робочу силу у країні, створює умови для розвитку невеликих населених пунктів і провінцій, зменшує міграцію працездатної молоді до мегаполісів.

Разом з тим система навчання підмайстрів має певні недоліки — вузька спеціалізація, що створює перешкоди для професійної й територіальної мобільності робочої сили. До

того ж в умовах несприятливої економічної кон'юнктури керівники малих підприємств не хочуть наймати некваліфіковану молодь.

Наступним варіантом первинної професіоналізації молоді в Німеччині вважається модель "трудоного року". Після отримання загальної середньої освіти випускник має можливість подати заявку в земельні органи громадського забезпечення або ж благодійні організації щодо особистого прагнення пропрацювати рік в рамках громадських, як правило, екологічних, освітніх та культурних проєктів за символічну оплату. Передбачається, що в ході "трудоного року" людина має можливість визначитися із бажаною спеціальністю, отримавши загальні для будь-якої професії професійні компетенції [2; 10].

Ще однією важливою відмінністю німецької системи професійного навчання вважається зосередження й інтеграція освітніх ресурсів. У країні створюються окружні та земельні центри початкової і середньої професійної освіти, подібні до наших професійних училищ, де протягом трьох років проводиться вивчення різних професій і спеціальностей. Спеціалізоване навчання починається із другого року перебування в навчальному центрі, це "наближення" освіти до запитів ринку праці, спрямоване на активізацію процесу професійного самовизначення та реалізацію здатності до праці особи, виявлення її здібностей, інтересів, можливостей та інших чинників, що впливають на вибір професії або на заміну виду трудової діяльності. У результаті скорочуються витрати на адміністративні установи, зосереджуються кошти для оплати відповідних комунальних платежів, з'являються ресурси для підтримки матеріально-технічної частини в належному стані [10].

Відомо, що профорієнтація як самостійна науково-практична система бере свій початок у Сполучених Штатах Америки.

Основну практичну роботу з профорієнтації серед учнів проводять штатні професійні консультанти, що мають освіту в галузі психології та соціології або диплом вчителя. Профорієнтаційна робота починається з останніх класів початкової школи за допомогою про-

ведення бесід для ознайомлення школярів зі "світом праці". Учні випускних класів середньої школи заповнюють анкети для визначення професійних інтересів, беруть участь у групових або індивідуальних консультаціях і тестуванні з метою визначення їх здібностей та мають можливість самостійно обирати відповідні додаткові дисципліни.

Велике поширення у профорієнтаційній системі США отримали персональні досьє з профорієнтації школярів, що зазвичай містять відомості про сім'ю, успішність, результати медичного огляду, особливості характеру, оцінки здібностей та інтересів за результатами тестування, які відіграють важливу роль для учнів під час вирішення питань щодо продовження освіти після закінчення школи.

Помітний розвиток у США отримали центри профорієнтації при школах і коледжах, що поєднують профорієнтаційну роботу із функціями працевлаштування, обумовлені головним чином шляхом підтримання контактів з підприємцями та місцевими громадськими організаціями. Нові вимоги до професійного розвитку молоді провели до переосмислення профорієнтації в країні, яка повинна сприяти вмінно самостійно "вибудувати" професійну кар'єру протягом усього трудового життя.

Особливу роль у професійній орієнтації відіграє те, що під час вступу до вищого навчального закладу абітурієнт може одразу не визначитися з факультетом, оскільки студент має можливість обрати спеціалізацію наприкінці першого або навіть другого курсу.

Отже, особливими рисами американської освіти є самостійність прийняття рішень підлітком, у тому числі й при виборі професії, а також активна співпраця освітянської галузі з ринком праці.

Хоча професійна орієнтація зберігає свою актуальність протягом усього життя і не може бути обмежена однією певною сходинкою освіти, на думку японських дослідників, саме молодші класи середньої школи представляють найбільш підходящу стартову точку для формування готовності учнів до планування професійного шляху. Даний аспект освіти було введено в Японії після закінчення Дру-

гої світової війни в результаті радикальної реформи японської школи на американський манер із введенням 12-річного навчання, що поділяється на початкове навчання, школу другого ступеня і середню освіту. Однією з головних цілей молодших класів середньої школи (тобто другого ступеня) вважається підготовка до кар'єри шляхом озброєння учнів основними знаннями щодо професій, корисних суспільству, розвитку в них професійних навичок і умінь, здатності вибирати навчальні курси, які найбільш відповідають запланованому професійному шляху, що, у свою чергу, найбільше відповідає їхнім особистим уподобанням і особливостям. Отже, істотну роль має відігравати розвиток здатності учнів до саморозуміння і самооцінки. Кожен індивід повинен вміти розпізнавати свої потреби, здібності, цінності і установки [6].

Дослідження досвіду профорієнтаційної діяльності Великобританії, Франції, Німеччини, США і Японії вказує на наявність позитивних напрямів, можливих для використання у вітчизняній системі профорієнтаційної роботи. Це такі напрями, як створення в школах міні-підприємств, як у Великобританії, які сприятимуть розвитку інтересів та вподобань, отриманню підприємницьких навичок у малому бізнесі, будуть вчити покладатися на себе, виявляти ініціативність і відповідальність у різноманітних життєвих і трудових ситуаціях вже в період навчання в школі; створення центрів інформації та профорієнтації, як у Франції, в яких будуть проводити індивідуальні консультації з учнями та їх батьками з метою здійснення професійного вибору, розроблення конкретного плану на майбутнє, активізації саме напряму роботи з батьками у вітчизняній системі профорієнтації, особливо в умовах відсутності централізованої системи профорієнтаційних установ; поєднання профорієнтації з виконанням соціальних проектів, з досвіду Німеччини та центри трирічної професійної освіти, що надають учням теоретичну і практичну підготовку за майбутньою спеціальністю; можливість, яку мають школярі середньої школи США, самостійно обирати додаткові заняття, враховуючи свої вміння і вподобання, завдя-

ки чому у майбутніх фахівців є реальна можливість перевірити себе на практиці, доки схильності школяра та його уявлення щодо професії не будуть збігатися з вимогами обраного фаху; ранній початок цілеспрямованої роботи, як у Японії, який сприятиме підготовці учнів до кар'єри шляхом озброєння їх основними знаннями щодо професій, корисних суспільству, розвитку у них професійних навичок та умінь.

Незабаром більш конкурентоспроможними стануть ті навчальні заклади, які на сьогодні зроблять або вже зробили інвестиції у створення, у своєму складі, відповідних структур, що допоможуть не тільки правильно вибрати майбутнім студентам більш оптимальну сферу діяльності, а й адаптувати їх до програм та вимог підготовки фахівців.

Нині в Україні, за нашими відомостями, існує не більше 20 навчальних і позашкільних закладів (шкіл, філій, факультетів, центрів), які кваліфіковано надають майбутнім учням інститутів у галузі економіки та управління первинні знання в галузі менеджменту (Ліцей МАУП — учасник асоційованих шкіл ЮНЕСКО, Київський фінансово-правовий ліцей, Київська академія дитячого підприємства “Ділові діти України”, Львівський ліцей менеджменту при Львівському Університеті менеджменту та права, Кіровоградська школа юного менеджера при обласному дитячо-юнацькому центрі тощо). Це сучасні освітні установи, де навчальний процес організований так, щоб гарантувати на рівні загальної середньої освіти з обов'язковим урахуванням профільного вивчення та довузівської професійної підготовки всебічне становлення дитини як особистості, її можливостей, талантів, самовизначення, складання загальнолюдської моралі, засвоєння конкретного соціальним та національно-культурними потребам обсягу знань.

Отже, значущість докорінного реформування освіти, відповідно до розвитку сучасних економічних відносин, зумовлює необхідність прикладних досліджень у галузі підготовки висококваліфікованих кадрів у різних напрямках професійної сфери. Один із цих напрямів вважається формування систе-

ми довузівської підготовки як етапу загальної професійної підготовки майбутніх менеджерів. Тож постає важливою розробка соціально-педагогічного аспекту підготовки майбутніх фахівців з урахуванням того, що практика довузівської підготовки є значно попереду теорії.

Розвиток дієвих форм економічної освіти, поліпшення навчально-виховного процесу, що відповідає прогресивним міжнародним стандартам підготовки менеджерів, співвідношення оптимального значення їхніх знань і професійних навичок — ці та інші завдання, які стоять в даний момент перед вищими навчальними закладами економіко-управлінського профілю, будуть вирішуватися тим успішніше, чим компетентніше проводитиметься попередня підготовка та формування системи довузівської освіти, а ще реалізуватиметься високоякісний відбір до вузу на базі особистості абітурієнта та його адаптації до майбутньої професії.

Організація ефективної професійної орієнтації підлітків і молоді є однією з найважливіших державних проблем. Профорієнтація не тільки сприяє знайомству учнів зі світом професій та вибору їм свого професійного шляху, його трудової соціалізації, а й впливає на формування трудових ресурсів країни, систему зайнятості та, в кінцевому підсумку, на соціально-економічний розвиток суспільства в цілому.

Якісна освіта, низький рівень безробіття і високий рівень життя населення є показниками злагодженої і дієвої профорієнтаційної роботи на світовому рівні.

Література

1. *Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України.* — 2002. — 23 квіт.

2. *Абашкіна Н. В. Педагогічні та психологічні основи діяльності служб професійної орієнтації в Німеччині / Н. В. Абашкіна.* — Ніжин: Вид-во НДПУ ім. М. Гоголя, 2006. — 91 с.

3. *Балацька Н. Професійна орієнтація учнів у сучасних середніх школах Англії: дис. ... канд. пед. наук / Н. Балацька.* — Київ, 2004. — 230 с.

4. *Гриншпун С. С. Опыт создания государственной службы профориентации во Франции / С. С. Гриншпун // Педагогика.* — 2004. — № 7. — С. 85–91.

5. *Гриншпун С. С. Организация профориентации школьников в Великобритании / С. С. Гриншпун // Педагогика.* — 2005. — № 7. — С. 100–105.

6. *Вискребенцева М. В. Професійна підготовка молоді в країнах далекого зарубіжжя: Німеччина, США, Японія, Велика Британія / М. В. Вискребенцева // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. — Запоріжжя: Класич. приватний ун-т., 2013. — Вип. 30. — С. 109–116.*

7. *Калитка О. Профорієнтація по-американськи: [профорієнтаційна робота серед учнів шкіл та студентів вищ. навч. закл. в США] / О. Калитка // Профтехосвіта.* — 2009. — № 4. — С. 94–95.

8. *Костенко Н. Профільна орієнтація у контексті базової професійної підготовки школярів Великої Британії / Н. Костенко // Наук. записки Вінницького держ. пед. ун-ту ім. Михайла Коцюбинського.* — Вінниця, 2009. — С. 255–258.

9. *Різниченко С. Розвиток системи підготовки науково-педагогічних кадрів у США / С. Різниченко.* — Київ: КНУ, 1999. — 160 с.

10. *Сисоєва С. О. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика: навч. посіб. / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка.* — Рівне: Овід, 2012. — 352 с.

11. *Турчина Л. А. Особенности профориентации учащейся молодежи в зарубежных странах / Л. А. Турчина // Ученые зап. Таврического нац. ун-та им. В. И. Вернадского.* — 2013. — Т. 26 (65). — № 1. — С. 216–227. — (Серия "Проблемы педагогики средней и высшей школы").

12. *Якокка Ли. Карьера менеджера / Ли Якокка; пер. с англ. Р. Столпер.* — Минск: Парадокс, 1996. — 432 с.

Розвиток дієвих форм економічної освіти, поліпшення навчально-виховного процесу, що відповідає прогресивним міжнародним стандартам підготовки менеджерів, співвідношення оптимального значення їхніх знань і професійних навичок — ці та інші завдання, які стоять нині перед вищими навчальними закладами економіко-управлінського профілю, будуть вирішуватися тим успішніше, чим компетентніше проводитиметься попередня

підготовка та формування системи довузівської освіти, а ще реалізовуватиметься високоякісний відбір до вузу на базі особистості абітурієнта та його адаптації до майбутньої професії.

The development of effective forms of economic education has improving the educational process that meets modern international standards of managers training. The formation of a high level of knowledge and skills and other tasks facing the university economic and management profile will be addressed more successfully than purposeful will be pre-professional training development and education in the pre-university work and be a quality selection of the university based on the individual applicant and it's adaptation to future profession.

Развитие эффективных форм экономического образования, улучшение учебно-воспитательного процесса, что соответствует прогрессивным международным стандартам подготовки менеджеров, соотношение оптимального значения их знаний и профессиональных навыков — эти и другие задачи, которые стоят в данный момент перед высшими учебными заведениями экономико-управленческого профиля, будут решаться тем успешнее, чем более компетентно будет проводиться предварительная подготовка и формирование системы довузовского образования, а еще реализовываться высококачественный отбор в вуз на базе личности абитуриента и его адаптации к будущей профессии.

Надійшла 6 жовтня 2016 р.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ТЕХНОЛОГО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ПРАКТИЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Наукові праці МАУП, 2016, вип. 51(4), с. 168–173

Розглядаються основні аспекти впровадження в систему сучасної вищої освіти новітніх інтерактивних технологій, що виявляються базовими засадами радикальної перебудови усієї системи підготовки сучасних спеціалістів. Сконцентровано увагу на специфічних особливостях інтерактивного навчання, яке реально відповідає потребам суспільного розвитку.

Радикальна трансформація, модернізація системи вищої освіти зумовлена багатьма складовими, серед яких чи не найпомітніше місце займають новітні навчальні технології, які часто називають інтерактивними технологіями [11].

Використання інтерактивних технологій має власну специфіку. По-перше, вони все помітніше використовуються в “традиційних” формах навчання – лекціях, семінарах [5; 10; 12], по-друге, в останні роки ХХ – на початку ХХІ ст. з’явилося немало принципово нових інтегративних технологій, до яких головним чином відносять: кейс-методи, практичні та лабораторні заняття; тренінги; навчальні дискусії; навчальні (ділові, рольові, тренінгові) ігри; модульне, дистанційне навчання. Перераховані та інші інтерактивні форми навчання мають свою специфіку, а тому спробуємо виокремити найбільш специфічне, характерне для кожної з таких форм.

Кейс-метод. Така інтерактивна навчальна методика найбільшої популярності набула в США, Великобританії, ФРН, Данії. Вона була розроблена відомими англійськими науковцями Ф. Едеєм, М. Шейєром та К. Ейтс. Уперше цей метод як навчальна технологія було застосовано у 1910 р. для викладання

управлінських дисциплін у Гарвардській бізнес-школі. Кейс-метод добре відомий інноваціями, а в Україні він почав поширюватися тільки у другій половині 90-х років ХХ ст. як пізнавальна акселерація у процесі вивчення природничих наук.

Зауважимо, що в основу кейс-методу покладено концепції розвитку розумових здібностей людини (студента), а тому сутність методу полягає в логічному використанні конкретних випадків (ситуацій, історій, текстів яких називаються “кейсом”) для спільного аналізу, обговорення або вироблення рішень студентами з певного розділу навчання дисципліни. Такі випадки, ситуації зазвичай беруться з виробництва, безпосередньо з життя.

Метод аналізу ситуацій одночасно відображає не тільки практичну проблему, а й актуалізує певний комплекс знань, який необхідно засвоїти при вирішенні цієї проблеми, що безперечно є дієвим і ефективним у реалізації сучасних завдань системи освіти. Зрозуміло, що означений метод використовується лише за достатнього багажу.

Цінність кейс-методу полягає в тому, що він вдало поєднує навчальну, аналітичну і виховну діяльність.

Доцільними є зауваження української дослідниці В. В. Ягоднікової, яка вказує на такі особливості, що демонструють переваги кейс-методу навчання над іншими технологіями, а саме [12]:

- формування соціальної компетентності;
- розвиток працьовитості;
- розвиток креативності;
- формування здатності до конкурентоспроможності;
- формування готовності взяти на себе відповідальність за результати власного аналізу ситуації і за роботу всієї групи;
- формування впевненості в собі;
- формування потреби в досягненні;
- формування вольових якостей, цілеспрямованості;
- формування навичок роботи в групі;
- формування навичок комунікативної культури;
- формування життєво компетентної особистості, здатної до саморозвитку, самовдосконалення і самореалізації.

Практичні та лабораторні заняття. Їхня інноваційність великою мірою залежить від умов проведення, технічного облаштування (прилади, установки тощо). Щоб отримати або використати елементи інноваційності на практичних та лабораторних заняттях, варто ретельно готувати цей вид занять, дотримуючись головним чином наступних вимог (умов) [12, 29]:

- план заняття має бути вчасно доведений до відома студентів;
- ефективне проведення заняття забезпечить створена позитивна атмосфера, яка допоможе швидко встановлювати контакт з учасниками семінару;
- важливо не допускати механічного відтворення студентами конспектів лекцій без глибокого аналізу проблеми з різних поглядів;
- практичне заняття важливо організувати так, щоб кожний студент на ньому напружено і самостійно працював, виявляв творчий підхід до виконання завдання;
- доцільно, щоб на заняттях невелика теоретична частина передувала практичній. Це спрямовує студентів на науковий підхід до

виконання та аналізу практичних робіт, підвищує якість;

- важливо враховувати індивідуальні особливості й можливості студентів;
- варто контролювати не лише роботу студентів під час семінару, а й конспекти з літератури до семінарського заняття.

Тренінги. Це досить складна у технологічному і організаційному відношенні форма навчання, яка спирається на досвід і знання її учасників і є запланованим процесом, що призначений поповнити навички і знання учасників та перевірити їхнє ставлення, ідеї, поведінку з метою зміни й оновлення. Тренінгові заняття спрямовані на формування навичок і підвищення компетентності учасників, головним чином у професійній сфері. Насамперед тренінгові методики використовуються тоді, коли процес навчання спрямований саме на формування життєвих навичок і компетентності, а не на накопичення наукової інформації.

Особливо поширені тренінгові заняття при підготовці управлінського персоналу (Див.: “Тренінгова технологія” (с. 411) в кн.: “Управління людськими ресурсами”: (Понятійно-термінол. слов.): навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / [за ред. Г. В. Щокіна, О. В. Антонюка, М. Ф. Головатого]. — Київ: МАУП, 2006. — 496 с.) [10].

Зауважимо, що висока ефективність використання тренінгів як інноваційних видів занять (навчання) пов'язана з тим, що в ході їх проведення [4; 12]:

- цінується позиція і знання кожного учасника;
- можна поділитися своїм досвідом і проаналізувати його у комфортній атмосфері без примусу;
- можливо навчатися, виконуючи практичні дії;
- можна припускатися помилок, що не призводитиме до покарання або негативних наслідків;
- немає оцінок та інших “каральних” засобів оцінювання нових знань.

Навчальна дискусія. Як специфічний, інноваційний вид навчання дискусія ґрунтується на предметному обміні думками між студен-

тами та студентами і викладачами. Вона використовується за умови фундаментальної підготовки викладача, який повинен щонайкраще знати предмет, тему дискусії.

Дискусія важлива тим, що створює сприятливі умови для:

- збагачення студентів інформацією з предмета дискусії;
- самостійного мислення;
- розвитку аналітичних навичок;
- розвитку комунікативних навичок;
- формування витриманості, самоконтролю, емоційної рівноваги;
- розвитку здатності до виваженої аргументації;
- обстоювання власної думки;
- здатності критично ставитися до власних і чужих суджень;
- створення атмосфери доброзичливості;
- розвитку здатності поважати думки інших.

Існують такі види дискусій:

- дискусія, що виникає під час вирішення певної проблеми групою студентів;
- дискусія, спрямована на формування моральних та ідейних переконань;
- дискусія, метою якої є обґрунтування наукових положень, що потребують попередньої підготовки студентів за першоджерелами.

За формою дискусії також бувають різні, а саме:

- “круглий стіл” — бесіда, під час якої обмінюються думками;
- форум — обговорення, в якому експертна група обмінюється думками з аудиторією;
- дебати — обговорення, побудоване на основі заздалегідь запланованих виступів учасників, які представляють дві команди-суперниці; після виступів команди відповідають на запитання, вислуховують спростування своїх аргументів тощо;
- засідання експертної групи (“панельна дискусія”) — група розглядає певну проблему, потім пропонує спільну позицію у формі повідомлення або доповіді всім учасникам;

- симпозіум — обговорення, у процесі якого учасники виступають з повідомленнями, представляючи власну позицію, відповідають на запитання аудиторії.

Навчальна гра. Вирізняють такі її види: ділові ігри; рольові ігри; емоційно-моделюючі ігри тощо [1; 2].

Ділова гра. Специфічна форма відтворення предметного і соціального змісту майбутньої професійної діяльності спеціаліста-фахівця, моделювання тих систем, умов, зв’язків, що характерні для цієї діяльності як цілого.

Рольова гра. У ній учасники розігрують завчасно запрограмовані проблемні ситуації, використовуючи при цьому набуті знання, досвід, практичні навички.

Емоційно-моделююча гра. Такі заняття проводять, звичайно, перед вивченням лекційного матеріалу, перед вікторинами, засіданнями тематичних клубів, предметними вечорами тощо.

Багато фахівців, зокрема Ю. Геронімус, Д. Кавтарадзе, А. Смолкін, Ю. Ємельянов, Л. Карамушка [7], В. Мотирко [9], Я. Балюбаш [3] та інші вважають, що в процесі проведення навчальних ігор будь-якого характеру слід дотримуватися таких обов’язкових для досягнення очікуваного успіху принципів:

- імітаційного моделювання конкретних реальних умов і динаміки виробництва, моделювання змісту професійної діяльності спеціаліста;
- проблемності змісту навчальної ділової гри і процесу її розгортання в пізнавальній діяльності студента;
- спільної діяльності учасників в умовах рольової взаємодії;
- ділового спілкування і взаємодії партнерів гри як необхідної умови розв’язання навчальних і виробничих завдань та прийняття узгоджених рішень;
- двоплановості ігрової навчальної діяльності, що дає студентові змогу відчутти себе інтелектуально й емоційно розкритим, виявити творчу ініціативу.

Модульне дистанційне навчання. Це порівняно нова навчальна технологія. Вона

з'явилась наприкінці 60-х років в англомовних країнах. Принцип такого навчання полягав у тому, що студент більш самостійно може працювати із запропонованою йому індивідуальною навчальною програмою, яка включає цільовий план дій, банк інформації і методичне керівництво щодо досягнення поставлених дидактичних цілей.

Основні принципи модульності:

- наявність самостійної групи ідей (знань), які отримують студенти за допомогою дидактично доцільних засобів;
- формування самостійно спланованої, цілісної одиниці навчальної діяльності, яка сприяла б досягненню студентом чітко визначених цілей. Складаються автономні порції навчального матеріалу для студентів. За умов модульності студент дістає право вибору шляхів індивідуального навчання.

Навчальні програми за модульною технологією відрізняються від інших програм тим, що вони містять:

- цільову програму дій;
- банк інформації;
- методичне керівництво з досягнення поставлених дидактичних цілей.

При цьому педагоги можуть застосовувати різноманітні форми функцій — від інформаційно-контролюючих до консультативно-контролюючих.

Принципові відмінності модульного навчання від традиційного:

- зміст навчання подається у закінчених, самостійних комплексах — модулях, що водночас є банком інформації та методичним керівництвом з її засвоєння;
- взаємодія педагога і студента у навчальному процесі здійснюється за допомогою модулів, що забезпечують свідоме самостійне досягнення студентами певного рівня підготовки.

Варто також мати на увазі, що дидактичний засіб модульного навчання, по суті, — це спеціальні модулі програми, які складаються з окремих модулів. При цьому модулі програми і відповідні програмні модулі, з яких вони складаються, будуються за такими основними принципами:

- цільового призначення відповідного інформаційного матеріалу;
- поєднання комплексних, інтегруючих і приватних дидактичних цілей;
- повноти навчального матеріалу в модулі;
- відносної самостійності елементів модуля; реалізації зворотного зв'язку;
- оптимальної передачі інформаційного і методичного матеріалу.

Не менш поширеними технологіями є ігрове проектування, операційно-рольові ігри, проблемно-орієнтовані ігри, які ще нерідко називають навчально-педагогічними іграми [9; 11].

Найпоширенішими інноваційними навчальними технологіями, що потужно почали входити в різні системи освіти країн світу ще наприкінці ХХ ст., стали дистанційні технології навчання (ДТН), які підтримують і забезпечують дистанційну освіту (ДО). Триває перерозподіл світового освітнього простору, і ДО відіграє в ньому визначальну роль, суттєво урізноманітнюючи ринок освітніх послуг [3].

Така форма освіти з'явилася як відповідь освітніх систем, з одного боку, на об'єктивні тенденції глобалізації світу, підвищення динаміки його соціально-економічного розвитку, а з другого боку, є реакцією на бурливий і телекомунікаційний розвиток інформаційних і телекомунікаційних технологій, необхідність їх застосування в освітній практиці як засобу навчання і предмета вивчення.

Підтвердженням перспективності розвитку інформаційного шляху підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів є те, що за даними опитування респондентів із 1000 найбільших компаній світу (за списком журналу "Fortune") 86 % опитаних збираються використовувати мультимедіа — навчання за допомогою мереж Internet / Intranet. За даними досліджень International Data Corp., обсяг освітніх послуг за допомогою World Wide Web на ринку інформаційних технологій у 2000 р. перевищив 1 млрд дол. США, тоді як у 1997 р. цей показник становив менше ніж 100 млн дол. США [8, 186]. В Україні проблемі розвитку ДО та-

кож надається відповідне значення. Так, у 2013 р. Кабінетом Міністрів України затверджено програму розвитку дистанційної освіти, МОН України розроблено відповідний план заходів щодо її реалізації. Водночас для надання дистанційній освіті масштабів державного рівня треба ще докласти чимало зусиль і насамперед створити нормативно-правове поле, яке забезпечувало б її оптимальне функціонування з урахуванням норм міжнародного права, документів, що регламентують процедуру ліцензування та акредитації навчальних закладів з надання ДО, методології застосування дистанційних технологій у традиційних формах вищої освіти тощо.

До інноваційних процесів, систем, технологій, притаманних саме вищій освіті, сповна можна віднести і кредитно-модульну систему підготовки фахівців (за болонською системою). Це “визнаний у Болоньї європейський стандарт та інструмент реалізації завдань мобільності студента і викладача, а отже, й важливий чинник входження національної системи освіти до спільного європейського простору” [8, 278].

Перехід до кредитно-модульної системи освіти — складний і багатоаспектний [6]. Для її впровадження в організації навчання необхідно провести певну структурну перебудову системи вищої освіти України. Міносвіти і науки України з’ясовує цілі та принципи такої перебудови у процесі проведення широкомасштабного освітянського експерименту щодо впровадження в умовах системи вищої професійної освіти України кредитно-модульної системи.

Такими є за змістом, характером, особливостями використання інноваційних, інтерактивних форм навчання у вищій школі, які принципово впливають на радикальні трансформації у вищій освіті, підвищують її рівень та предметну ефективність.

Література

1. Андреев А. А. Введение в дистанционное обучение / А. А. Андреев. — Москва: МЭСИ, 1997. — 340 с.
2. Ахметов Н. К. Игра как процесс обучения / Н. К. Ахметов, Ж. С. Хайдаров. — Алма-Ата, 1985. — 410 с.
3. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти: навч. посіб. [для слухачів закл. підвищення кваліфікації системи вищ. освіти] / Я. Я. Болюбаш. — Київ: ВВП “КОМПАС”, 1997. — 64 с.
4. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. — Київ: Либідь, 1997. — 376 с.
5. Денисенко В. А. Инновационное направление развития современной науки об образовании / В. А. Денисенко // Инновации в образовании. — 2006. — № 3. — С. 5–11.
6. Журавський В. С. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти / В. С. Журавський, М. З. Згуровський. — Київ: ІВЦ “Політехніка”, 2003. — 200 с.
7. Карамушка Л. М. Використання інтерактивних технік у процесі підготовки менеджерів та персоналу освітніх організацій до управління: метод. рек. / Л. М. Карамушка, М. П. Малигіна. — Київ; Рівне, 2003. — 20 с.
8. Кремень В. Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (факти, роздуми, перспективи) / В. Г. Кремень. — Київ: Грамота, 2003. — 216 с.
9. Сборник деловых игр, конкретных ситуаций и практических задач: метод. пособие / [В. И. Матирко, В. В. Полякова, И. М. Стариков, Ю. А. Ткаченко]; под ред. В. И. Матирко. — Москва: Высш. шк., 1991. — 256 с.
10. Управління людськими ресурсами: Понятійно-термінологічний словник: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / [за ред. Г. В. Щокіна, О. В. Антонюка, М. Ф. Головатого]. — Київ: МАУП, 2006. — 496 с.
11. Шольце С. Нанотехнологии: трезвый взгляд / С. Шольце. — Alma Mater. Вестн. высш. шк. — 2007. — № 7. — С. 47–52.
12. Ягоднікова В. В. Інтерактивні форми і методи навчання у вищій школі: навч.-метод. посіб. / В. В. Ягоднікова. — Київ: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2011. — 70 с.

Стан, рівень та ефективність сучасної вищої освіти великою мірою залежать від предметного використання інтерактивних освітніх технологій. Систематизовано за характером та особливостями використання інноваційні, інтерактивні форми навчання у вищій школі, які принципово впливають на радикальні трансформації у вищій освіті, підвищують її рівень та предметну ефективність.

State, level and efficiency of modern higher education largely depends on the objective use of interactive educational technologies. There systematized by the nature and characteristics of use the innovative and interactive forms of learning in higher education, which fundamentally affect the radical transformation in higher education, increase the level and efficiency.

Состояние, уровень и эффективность современного высшего образования в огромной степени зависят от предметного использования интерактивных образовательных технологий. Систематизировано по характеру и особенностям использования инновационные, интерактивные формы обучения в высшей школе, принципиально влияющие на радикальные трансформации в высшем образовании, повышающие ее уровень и предметную эффективность.

Надійшла 7 липня 2016 р.